

«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»
и.в сардори кафедраи ҳифз
дар ҳолатҳои ғавқулодда,
капитани милитсия
_____Нуруллозода М
“ _____ ” _____ 2018

Л Е К С И Я

(Аз фанни асосҳои омодагии ба ҳолатҳои ғавқулодда)

Мавзӯи № 4. Асосҳои таъмини беҳатарии одамон дар ҳолатҳои ғавқулода.

Мураттиб. капитани милитсия

Савирзода Д.

Душанбе - 2018

Нақша

Сасухан

Саволи 1: «Концепсияи таъмини бехатарии одамон дар ҳолатҳои фавқулодда»

Саволи 2: «Мафҳумҳои асосии системаи таъминоти ҳаётан муҳими аҳолии»

Саволи 3: «Намудҳои асосии таъминоти ҳаётии аҳолии ва талаботҳои нисбат ба он»

Саволи 4: «Ҳуҷҷатҳои меъёрӣ-ҳуқуқӣ оид ба масъалаҳои таъмини ҳаётан муҳими
чисмонӣ ҳангоми руҳ додани ҳолатҳои фавқулодда»

Адабиёт

Сарсухан

Тамоюли пайдошавии садамаҳо, фалокатҳо ва офатҳои табиӣ, ки мунтазам дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон руҳ медиханд, омодагии мутахассисон ва аҳолиро талаб менамоянд.

То охири солҳои 80уми асри XX дар Иттиҳодияи Шурави (ИЧШС) системаи тайёркунии оид ба мудофияи граждони пурра амал менамуд, ки диққати асоси ба масъалаҳои муҳофизати аҳолии дар давраи ҷанг, алалхуссус муҳофизат аз яроқи катли ОМ равона карда шуда буд. Ба ин омодагии неруҳои азим ва воситаҳои давлати равона карда шуда буд.

Ба ҳамагон маълум аст, ки воқеаҳои руҳдодаи Чернобыл, заминларза дар Арманистон, як қатор садамаҳои қалони дар роҳҳои оҳан ва ҳавои руҳ дода дар миёнаҳои солҳои 80-ум нишон дод, ки дар ин система камбудии зиёде ҷой доранд.

Ба тағйироти қулли ҳам мақомоти қонунгузори ва ҳам базаи меъёри -ҳуқуқи ниёзи беандозае доштанд. Аз ҷамъият ва давлат талаботи ба қулли диққат намудани таҷҳизот ва рушди базаи модди-таълими зарур буд.

Дар охири солҳои 80-ум дар Иттиҳоди Шурави ва умуман дар ҷаҳон тамоюли нави Рушду такомули ҷомеаи ҷаҳони ба пеш омада буд. Натиҷаи ин тамоюл буд, ки Иттиҳоди Шурави пароканда шуда давлатҳои нави мустақил пайдо шуданд. Ин раванд Ҷумҳурии моро низ фаро гирифт ва баъди ба даст овардани истиқлолият роҳбарияти Ҷумҳури диққати асосиро ба муҳофизат ва бехатарии аҳоли дар ҳолатҳои фавқулодда равона сохт.

Бо қабули Қонун «Дар бораи муҳофизати аҳолии ва ҳудуд дар ҳолатҳои

фавкулудда, садамаҳои хусусияти табиӣ ва техногени дошта», ки соли 2004-ум қабул карда шуд, аз сари нав сохтори системаи нави омодагии аҳолии дар ҳолатҳои фавкулудда ташкил карда шуд. Ин сохторҳо қариб, ки дар ҳамаи қорхонаҳо, ташкилоту идораҳо новобаста аз шакли моликиятшон, аз ҷумла дар идораҳои таълими, тиббӣ ва дар макони зист ташкил карда шуданд.

САВОЛИ 1 : «Концепсияи таъмини бехатарии одамон дар ҳолатҳои фавкулудда»

Тартиби омода намудани аҳоли дар соҳаи муҳофизат дар ҳолатҳои фавкулудда дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муҳофизати аҳолии ва ҳудуд дар ҳолатҳои фавкулудда, садамаҳои хусусияти табиӣ ва техногени дошта» муайян карда шудааст.

Мувофиқи қонуни мазкур дар ҳолатҳои фавкулудда омодагиро зерини аҳолии ба тарзи мушаххас оварда шудааст:

аҳолие, ки дар соҳаи истехсолот ва хизматрасони фаро гирифта шудаанд, инчунин хонандагони макотиби таълимоти умумӣ, хонандагони макотибҳои ибтидоӣ, миёна ва оли;

- роҳбарони мақомотҳои маҳали идораи давлатӣ, мақомотҳои худидоракнии маҳали, қорхонаҳо, ташкилоту идораҳо новобаста аз шакли моликият ва соҳти ташкилию-ҳуқуқи, инчунин мутахассисони соҳаи муҳофизат дар ҳолатҳои фавкулудда;

- қормандони мақомотҳои маҳали идораи давлатӣ, мақомотҳои маҳаллии худидорақуни, қормандони муассисаҳо ва ташкилоту идораҳо дар маҳаки ягонаи системаи хабарқуни ва бартараф намудани оқибатҳои ҳолатҳои фавкулудда;

- аҳолие, ки дар сохторҳои истехсоли ва хизматрасони фаро гирифта нашудаанд.

Вазифаҳои асосии омодаги дар соҳаи муҳофизат дар ҳолатҳои фавкулудда инҳо мебошанд:

- омузиши ҳамагуна гуруҳҳои аҳоли ба қоидаҳо ва тарзу усулҳои асосии

муҳофизат дар ҳолатҳои фавкулудда, қоидаҳои расонидани ёрии аввалини тиббӣ ба зарардидагон, қоидаҳои истифодабарии воситаҳои муҳофизати коллективи ва

фарди;

- омузиш (аз нав омода намудани) рохбарони хамаи зинаҳои идоракуни ба амалиётҳои муҳофизати аҳолии дар ХФ;

- дар рохбарон ва мутахассиони мақомоти маҳаллии идораи давлати, мақомотҳои иҷроияи субъектҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомотҳои худидоракунии маҳали, корхонаҳо ва ташкилоту идораҳо инкишоф додани донишу маллака оид ба омодагии роҳбарӣ аз болои кувваӣ ва воситаҳои, ки ба системаи ягонаи давлатии хабаркуни ва идоракунии баратарф намудани оқибатҳои ХФ дохил мешаванд;

- Аз худ намудани вазифа ва ухдадорихои худ хангоми амалиётҳо дар ХФ аз тарафи кормандоне, ки дар ҳайати ягонаи системаи давлати оид ба хабаркуни ва идоракунии ҳолатҳои фавқулодда.

Муҳофизати аҳоли дар ХФ ин маҷмуи ҷорабинихо мебошанд, ки бо мақсади рох надодани аҳолии аз оқибатҳои фавқулодда ва заҳролудшави амали карда мешаванд

Яке аз омилҳои асосии принципҳои муҳофизати аҳолии дар ХФ ин ҷамъоварии воситаҳои фаръии муҳофизат аз моддаҳои пуртаъсир ва дар ҳолати омодабоши қарор доштани онҳо, инчунин омода намудани ҷорабинихо оид ба эвакуатсия намудани аҳолии аз минтақаҳои хавфнок ва истифода бурдани воситаҳои муҳофизати оммави (паноҳгоҳҳо ва иншоотҳои муҳофизати) ба шумор меравад.

Аз ин лиҳоз, роҳи асосӣ ва ҳатми ин гузаронидани маҷмуи ҷорабинихо оид ба муҳофизат ва роҳҳои гуногуни он мебошад.

Ба тарзу усулҳои асосии муҳофизати аҳоли дар ҳолатҳои фавқулодда инҳо дохил мешаванд:

- паноҳ намудани одамон дар иншоотҳои муҳофизати ва паноҳгоҳҳо (воситаҳои муҳофизати оммави)

- истифодаи воситаҳои муҳофизати фаръӣ ва тиббӣ;

- ҷобачокуни ва эвакуатсия намудани аҳолии аз ҷойҳои хавфнок;

САВОЛИ 2: Мафҳумҳои асосии системӣ таъминоти ҳаёти муҳими аҳоли.

Яке аз мафҳумҳои асосии беҳатарии ҳаётан муҳим ин мафҳуми ҷи тавре, ки мегаунд « аксиома дар бораи ҳатари ҷидди» ба шумор меравад.

Тахлили фаъолияти амалии чамъияти нишон медихад, ки хама гунна фаъолият хатари чидди сохиб мебошад.

Хатари чидди хусусияти махфи дорад. Масалан: Мо то мухлати муайян баланд шудани концентратсияи СОг -ро дар хаво хис намекунем. Дар хавои атомосфера СОз бояд 0,05%-ро ташкил намояд. Дар дохили синфхона бошад мунтазам концентратсияи СОг зиёд мешавад. Гази карбон ранг, буй ва вазни хосае надорад. Ва мо танҳо онро дар он ҳолат хис мекунем, ки худро беҳол хис намуда, қобилияти меҳнатиамон паст мешавад. Лекин умуман ҳисми инсон, ки мунтазам дар чунин фаза қору фаъолият менамояд, равандҳои гуногуни физиологиро хис мекунад., яъне тағйир ёфтани таппиши дил, нафасгирии тез-тез ва чуқур, тағйир ёфтани фишори артериали ва гайраҳо. Ин ҳолат « гипоксия» номида мешавад, ки дар ҳолатҳои гуногун ба травматизм оварда расонад.

Хатари чидди омиле мебошад, ки ба инсон таъсири ба ҳаёт ҷавобгу набударо ирсол менамояд. Аз руи дараҷа ва хусусият таъсир ба организм ҳам зараровар ва ҳам хатарнок номида мешаванд.

Омилҳои зараровар чунин омилҳои мебошанд, ки дар шароити муайян ба касали оварда расонида муваққатан фаъолияти инсонро сует мекунанд.

Омилҳои хатарнок бошад чунин омилҳои меноманд, ки дар ҳолатҳои муайян инсон зарар дида, яқубора аҳоли худро бениҳоят бад хис мекунад. Ин тақсирот шартӣ мебошад ҷнуи омилҳои зараровар дар шароити муайяне низ метавонад ба омилҳои хатарнок гузарад. Дар ҳолатҳои умумӣ бошад ба ба омилҳои зараровар ва хатарнок инҳо дохил мешаванд: имконияти бевоситаи таъсирноки ба организм; яъне мушкил шудани функсияҳои физиологии инсон- нафасгири, гардиши хун, системаи марказии асб, узвҳои даруни ва ихроҷ.

Аксиомаи хатари чидди арзиши микдории таъсири бадро пешбини менамояд, ки ин омил хатари ба ин ё он узви бадани инсон таъсир расониданро ба миён меорад.

Таҷрибаи ҷаҳони инчунин консепсияи хатари қобили қабулро низ пайдо намудааст, яъне хатаре, ки ҳангоми гузаронидани ҷорабиниҳои муҳофизати имконият медихад, ки онро дар дараҷаи зарури нигоҳ дорем. Барои ҳолатҳои

кунунии умуми хатари фавти одамон ба 10^6 ё ин ки ба 1000000 ҳолат 1 ҳодисаи марги одам рост меояд, ки ин омил омили қабулқунанда ба ҳисоб меравад. Сатҳи хатар дар таҷрибаи ҷаҳони барои фаъолияти гуногун ин эҳтимоли рӯй додани ҳолатҳои маргфарҷом ба шумор меравад.

Яке аз қисмҳои омилҳои зараровар ва хатарнок ба фаъолияти истехсоли мансуб мебошад ва аз дигар тараф ин омил метавонад дигар омилҳои хусусиро низ дар бар гирад. Ба монанди мавқеи муҳити зист, ки ба минтақаҳои хатарнок мансубият доранд. Ин омилҳо метаносанд ба баланд шудани эҳтимоли рӯй додани ҳодисаи ҳузнангез муосидат намоянд.

Лекин, аз нуқтаи назари дигар гирем, агар инсон дар минтақди хавфнок қарор дошта бошад фаъолияти ҳудро дуруст ташкил намоянд, ҳамаи қоидаҳои беҳатариро дуруст риоя намоянд, аз болои вазъияти системаи техникаи назорат қунад он вақт ягон ҳодисаи ноҳуш ва вайрон шудани вазъи саломатии $\bar{y}$ руҳ наредихад. Аз ин лиҳоз бад шудани вазъи саломатӣ ва ба ҳодисаҳои ноҳуш гирифта шудани инсон танҳо ба вайрон қардҷани қоидаҳои беҳатрии шахсӣ, риоя нақрадан ба тартиби ҷорабиниҳои ташкилӣ ва техникаи хангоми дар минтақаи хавфнок ҷойгир шудани он ба амал меояд.

Шароите, ки хангоми он имқонияти пайдо шудани ҳодисаҳои ноҳуш ба амал омданашон аз имқоният ҳоли нест, вазъияти хатарнок номида мешаванд. Аз ҳама хуб ин аст, ки инсон бояд раванди ҳолати хатарнокро оид ба сар задани ҳодисаи ноҳуш пешғири қарда тавонад. Дар раванди фаъолият ва ҳаёт инсон метавонад дар ҷунин вазъияти хавфнок қарор дошта бошад, ки ҳамаи ҳолатҳо ҷи ҳолати ҷисмонӣ ва ҷи ҳолати психологи нуқтаи охиринаи ҳудро соҳиб мешавад ва дар ин ҳолат индивидуум қобилияти самаранок истифода бурдани қувваи ҳудро гум меқунад. Ҷунин ҳолат ҳолати экстремали номида мешавад.

Агар ҳамаи гуфтаҳои болои системанок намоем пас маълум мешавад, ки беҳатрии ҳаёти инсон танҳо тариқи муайян намудани ҳолати муҳити атроф, пешғири намудани ҳодисаҳои ноҳуш ва рафтаги шахсии ҳар як нафар амалӣ қарда мешавад, ки ба беҳатрии ҳаёт ва саломатии инсон вобастагии қалон дорад.

САВОЛИ 3: Намудҳои асосии таъминоти ҳаётии аҳоли ва талаботҳои нисбат ба он.

Инсон барои он зиндагӣ мекунад, ки мудом бо мухити атроф энергияи потенциалии худро иваз намояд ва мунтазам дар ивазшавии модахҳои табиат ширкат намояд. Дар раванди эволютсия организми инсон ба ходисаҳои экстремалии боду хаво, яъне баланду паст шудани ҳарорат мутобиқ, мешавад. Дар ҳолатҳои табиӣ инсон ҳамаҷаҳат бо радиатсияи офтоб, ҳаракати боду шамолҳо, мавҷҳои кабаҳои болоии замин ру ба ру мешавад. Таъсири энергетикӣ ба инсонӣ муҳофизатшаванда, ки ба шторму смержҳо, заминларза, наздикии кратери вулкони амалкунанда ва минтақаи раъду барқ, ру ба ру мешавад, метавонад ба организми инсон аз меъёр зиёд таъсир расонад ва дар ҳолатҳои ҳамаҷаҳат ба у таҳдиди марг намояд. Сатҳи энергияи пайдоиши табиӣ дар ҳама ҳолат бетаъғир мемонад. Технологияи муосир ва воситаҳои техники ҳозиразмон то як дараҷа ҳатари онҳо ва пешгуи қардани онро паст менамоянд ва ҳамаи тағйиротҳои дар биосфера ба амал омадари ба инсон ҳабаб дода метавонанд. Аз ин ру надонишани чунин тағйиротҳо дар таъминоти беҳатари инсон то андозае ба у зарар расонида метавонанд.

Пайдо шудани сарчашмаҳои техногенӣ энергияи гармӣ ва барқи, озод шудани энергияи атомӣ, таҳқиқ намудани ҷойҳои захираи нафту газ бо сохтмони коммуникатсияҳои ҳамаҷаҳат таҳдидро ба организми инсон дучанд менамоянд.

Сатҳи энергетикӣ таъсиррасонии техногенӣ ва аз қобилияти назорат қардан дур мондани энергия ба зиёдшавии микдори беморҳои касбӣ ва ғайри онҳо муносибат мекунад.

Омилҳои негативӣ, ки ба инсон таҳдид мекунанд ба омилҳои табиӣ ва имилҳои антропогенӣ ҳама қардани мешаванд. Масалан: қангу ғубор дар хаво ҳангоми пош хурдани моддаҳои аз вулкони баромада, эрозияи кабаҳои болоии ҳамаҷаҳат ҳангоми вазидани шамоли саҳт ва ҳориҷ намудани моддаҳои зиёди таъсирнок аз қорхонаҳои саноатӣ ба омилҳои табиӣ мансуб мешаванд.

Омилҳои ҳатаринок ва зараррасон дар табиат ба омилҳои физикӣ, кимиёвӣ, онкологӣ ва психифизикӣ ҳама мешаванд.

Ба омилҳои физикӣ ҳатаринок ва зараровар инҳо мансуб мебошанд:

- автомашинаҳои ҳаракаткунанда ва механизмҳо, қисмҳои ҳаракаткунандаи таҷхизотҳо, конструкцияҳои ноустувор ва пайдоишҳои табиӣ;

- ашӯҳои тез ва афтанда;
- хароратҳои баланду пастӣ ҳаво ва қисматҳои болои он;
- аз меъёр зиёд шудани ҷангу гӯбор ва газҳо;
- баланд шудани сатҳи шуру гавго, лапишҳои акустикӣ ва вибратсия;
- баланду паст шудани фишорҳои барометрӣ;
- баланд шудани сатҳи шуӯофкании ионизатсияшаванда;
- аз меъёр зиёд шудани ҷараён дар ҳалқаҳо, ки ба бадани инсон таъсир расонида метавонад;
- аз меъёр баланд шудани сатҳи шуӯофкании электромагнитӣ, радиатсияи ултрабунафш ва инфрасурхҳо;
- рушноии аз меъёр кам ва паст шудани контрасти равшанӣ;
- аз меъёр зиёд шудани рушноӣ, тирагарӣ ва мавҷак задани рушноӣ;
- ҷои қори дар баландӣ ҷойгир шуда.

Ба омилҳои кимёвии ҳатарнок ва зараровар инҳо дохил мешаванд:

- моддаҳои зарароваре, ки дар равшанӣҳои технологи истифода мешаванд;
  - захрҳои саноатӣ дар ҳоҷагии кишлок истифодашаванда;
  - захрхимикатҳо;
  - дорухое, ки мувофиқи мақсад истифода намешаванд;
  - модахҳои пуртаъсири ҳарбӣ.
- Омилҳои кимёвии ҳатарнок ва зараровар аз руи хусусияти таъсирасониашон ба организми инсон ба инҳо шомил мебошанд:
- омилҳои ҳатарноки биологӣ ва зараровар:
    - микроорганизмҳои патогенӣ (бактерияҳо, вирусҳо ва намудҳои махсуси микроорганизмҳо-спирохетҳо ва рикетсияҳо, замбурӯгу маҳсулотҳо ва фаъолияти ҳаётии онҳо);
    - олами набототу ҳайвонот.
  - Ҷадидҳои биологии муҳити атроф дар натиҷаи садаҳои корхонаҳои биотехники, иншоотҳои обпарто ва дар дараҷаи дилҳо, тоза нақардани онҳо ба амал меоянд.
- Омилҳои истехсолии психофизиологӣ -ин омилҳои мебошанд, ки бо хусусиятҳо ва ташкили қор, параметрҳои вақти қори ва таҷҳизоти истифодашаванда

алокамандӣ доранд. Ин омилҳо метавонанд ба ҳолати функционалӣ, ҳолу аҳвол, муҳити интеллектуалӣ ва эҳсосоти инсон таъсири манфӣ расонида ба пастшавии к,обилияти кори ва вайрон шудани саломатии у монеагӣ намояд.

Аз руи хусусияти амал омилҳои хатарнок ва зараровари истехсолии психофизиологӣ ба омилҳои ҷисмонӣ (статистика ва динамика) ва психологии системаи асаб чудо мешаванд: яъне аз ҳад зиёд ба корҳои фикрӣ ҷалб шудани инсон, хусусияти гуногун доштани меҳнат. Омилҳои хатарнок ва зараовар аз руи табиати таъсиррасонии худ инчунин ба гуруҳҳои зиёд чудо мешаванд

САВОЛИ: 4. Ҳуҷҷатҳои меъёрӣ-ҳуқуқӣ оид ба масъалаҳои таъмини ҳаётан муҳими ҷисмонӣ ҳангоми руҳ додани ҳ;олатҳои фавқулодда.

Асоси ҳуқуқи конунгузори дар соҳаи таъминоти БЖД (беҳатарии ҳаёт)-Конститутсия (Сарқонун)-и Ҷумҳурии Тоҷикистон ташкил мекунад. Конунҳо ва дигар ҳуҷҷатҳои меъёрии қабулшаванда набояд, ки ба **Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон хилофат намоянд. Қафолати** Конститутсияро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон Президенти кишвар ба уҳда дорад. Президент қонуну, қарорҳо ва дастуру супоришҳо нашр мекунад, ки иҷрои он дар тамоми қдламурави Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳатмӣ мебошад.

Таъмини беҳатарии экологиро дар қ,аламурави Ҷумҳурии Тоҷикистон ва мустақкам намудани тартиботи экологи танҳо дар асоси конунгузории амалқунанда амалӣ қарда мешавад. Дар ин қонунҳо тартиби муҳофизати муҳити атроф дар шароити нави рушди хоҷагидорӣ муайян қарда шудааст ва онҳо муносибатҳои муҳофизатиро дар муҳити табиат ба танзим дароварда иншоотҳои қудоганаро оиди ҳифзи онҳо, ки дар қ,онунҳои алоҳида омадааст инқор намеқунанд.

Вазифаи асосии конунгузорӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити атроф инҳо ба шумор мераванд: ҳифзи муҳити атроф (тариқи он муҳофизати саломатии инсон низ дар назар дошта шудааст); пешғирӣ намудани фаъолияти хоҷагидорӣ ва дигар қамуд фаъолияте, ки ба муҳити атроф таъсири бад мерасонад; беҳдошт намудани муҳити табиӣ ва беҳтар намудани сифати он. Ин вазифаҳо тариқи 3 гуруҳи меъёрӣ амалӣ қарда мешаванд:

- меъёрҳои сифати муҳити атроф;
- талаботҳои экологи ба фаъолияти хоҷагидорӣ ва дигар қамуд фаъолияте, ки ба муҳити атроф таъсир мерасонанд;
- механизми иҷроиши ин талаботҳо.

Талаботҳои экологӣ ба ҳамаи иншоотҳо новобаста аз шакли моликияти тобеият ва шахрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод карда мешавад. Мақомоти хифзи муҳити табиат ва назорати санитарӣ-эпидемиологӣ ҳуқуқ, доранд, ки дар ҳама марҳилаҳои лоиҳакашӣ, ҷобачогузорӣ, сохтмон ва ба қор омода сохтани иншоотҳо ҳолати экологӣ онҳоро назорат намоянд.

Системаи назорати экологӣ аз хизмати давлатии назорат оиди ҳолати муҳити экологӣ атроф (яъне гузаронидани мониторинг) ва назорати давлатӣ, ҷамъиятӣ ва истехсолӣ иборат мешавад. Мониторинг бо мақсади аз болои равандҳои физики, кимиёвӣ ва биологӣ, сатҳи ғажнокии атмосфера, ҳаво, иншоотҳои обтаъминкунӣ, ки меъавонад ба олами ҳайвоноту наботот таъсир расонад назорат қардан гузаронида мешавад. Инчунин тариқи гузаронидани мониторинг барои ба ташкилотҳои дахлдор ва аҳоли пешниҳод намудани ахбороти зарурӣ фаврӣ оиди тағйир ёфтани муҳити атроф, пешгуи ва хабардор намудани онҳо ахбороти дахлдор пешниҳод карда мешавад.

Асоси ҳадамотҳои назорати экологиро ҳадамоти бодухдвосанҷӣ ва мониторинги муҳити атроф ва ҳадамотҳои он дар маҳалҳо ташкил менамояд.

Асоси қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба муҳофизати меҳнатро дар соҳаи хифзи меҳнати байни қордиханда ва қорғар дар муассисаҳо, ташкилоту идораҳо ва дигар соҳаҳои хоҷагидорӣ новобаста аз шакли моликияти тобеият тартиби ягонаи муносибатҳо таъмин менамояд. Асосҳои қонугузори ин ба амалӣ намудани ҳуқуқ ба муҳофизати меҳнат, ки ба талаботҳои муҳофизати ҳаёт ва саломатии қормандон дар раванди фаъолияти онҳо ва инчунин бо онҳо алоқаманд мешаванд равона қарда шудааст.

Муҳофизати меҳнат- ин системае мешавад, ки ба таъминоти беҳатарии ҳаёт ва саломатии қорғарон дар раванди фаъолияти меҳнатӣ равона қарда шудааст, ки дар навбати худ қорабинҳои ҳуқуқи, иқтисодӣ-маишӣ, ташкилию-техникӣ, санитарӣ-гигиенӣ, тандурустӣ-профилактикӣ, реабилитатсионӣ ва ғайраҳо дар бар мегирад.

Қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи муҳофизати меҳнат аз меъёрҳои дахлдори Қонституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, асосҳои қонунгузори Ҷ.Т. дар бораи муҳофизати меҳнат ва дигар ҳуҷҷатҳои меъёрию-ҳуқуқие, ки дар асоси онҳо

тахия шудаанд иборат мебошад.

Самтҳои асосии сиёсати давлати дар соҳаи муҳофизати меҳнат инҳо ба шумор мераванд:

- эътироф ва таъмини афзалиятноки ҳаёт ва саломатии коргарон нисбат ба натиҷаҳои фаъолияти истеҳсолии корхона;

- ҷорӣ намудани талаботҳои ягона оид ба муҳофизати меҳнат дар корхонаҳо **новобаста аз шакли моликият ва мансубияти тобеият** ва фаъолияти хоҷагидорӣ;

- идоракунии давлатии фаъолият дар соҳаи муҳофизати меҳнат аз ҷумла, назорати давлатӣ оиди риояи қонун ва дигар ҳуҷҷатҳои меъёрий дар бораи муҳофизати меҳнат;

- Назорати ҷамъиятӣ оиди риояи ҳуқуқ, ва манфиатҳои коргарон дар соҳаи муҳофизати меҳнат, ки аз тарафи қумитаи иттифоқи қасаба ва намоёндагии давлатӣ амалӣ карда мешаванд;

- муҳофизати манфиатҳои коргарон ва оилаи онҳо, ки аз ҳодисаҳои фалокатовари истеҳсолӣ зарар дидаанд ва ё ба беморҳои касбӣ дучор шудаанд;

- гузаронидани сиёсати таъсирбахши андозбандӣ, ки ба ҳаёт ва бехатарии шароити кор муносибат менамояд, таҳия ва ворид намудани техника ва технологияи бехатар, воситаҳои муҳофизати фардӣ ва коллективӣ.

- истифода бурдани ҷазоҳои иқтисодӣ бо мақсади риоя намудани талаботи ҳуҷҷатҳои меъёрий оид ба муҳофизати меҳнат аз тарафи корхонаҳо ва коргарон;

Ҳар як коргар ба муҳофизати меҳнат ҳуқуқ дорад, аз ҷумла;

- ба ҷои қори аз омилҳои зараровари истеҳсолӣ ва ҳатанок муҳофизатшаванда;

ба пардохти зараре, **ки** хангоми иҷрои вазифаҳои хизматӣ алоқаманд мебошанд;

Давлат дар шахсияти мақомҳои қонунгузорӣ, иҷроия ва суд ба муҳофизати меҳнати коргароне, ки тариқи шартнома фаъолият мекунанд кафолат медиҳад .

Шартҳои созишномаи меҳнатӣ бояд аз ба талаботи қонунгузорӣ ва ҳуҷҷатҳои меъёрий мувофиқат намояд.

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон « Дар бораи муҳофизати аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавқуллодаи характери табиӣ ва техногенӣ дошта» (соли 2004) барои Ҷумҳурии Тоҷикистон меъёрҳои ташкилию-ҳуқуқиро барои муҳофизати ҳудудҳои замин, об ва фазои кишвар, иншоотҳои хусусияти истеҳсолӣ ва маиши дошта, инчунин муҳити табиӣ атрофро дар ҳолатҳои фавқуллодаи хусусияти табиӣ ва

техногенӣ дошта таъмин менамояд.

Мақсадҳои асосии қонун инҳо мебошанд: пешгирии сар задан ва паҳн нашудани ҳодисаҳои ғавқулода, кам кардани микдори зарари аз ХФ ба амал омада ва бартараф намудани оқибатҳои он.

Системаи ягонаи давлатӣ оид ба пешгуи ва бартараф намудани оқибатҳои ХФ ҳамаи қувва ва воситаҳои мақомоти иҷроии давлатӣ дар маҳалҳо, мақомотҳои ҳудудоракунии давлатӣ, ташкилотҳо, ки ба салоҳияти онҳо ҳаллу фасл намудани масъалаҳои ҳифзи аҳоли аз ХФ меистанд, яққоя мекунад.

Ҳаҷм ва мазмуни қорабиниҳо оид ба муҳофизати аҳоли ва ҳудуд аз ХФ аз принсипҳои зарурии эҳё ва имкониятҳои максималии истифодаи қувва ва воситаҳои мавҷудбударо вобастагӣ доранд.

Моддаи 8. Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон:

- самтҳои асосии сиёсати давлатиро дар соҳаи муҳофизати аҳоли ва ҳудудро аз ХФ муайян менамояд;

дар ҳолатҳо ва тартибе, ки Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ХФ-ро дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ё дар минтақаҳои алоҳидаи он ба амал омадаанд эълон мекунад;

- ҳангоми зарурат барои бартараф намудани ХФ нерӯҳои ҳарбӣ ва дигар мақомотҳои ҳарбиро сафарбар менамояд.;

- дар соҳаи муҳофизати аҳоли ва ҳудуд аз ХФ мақомоти махсус ташкил мекунад;

- мувофиқи қонунгузорӣ дар ин соҳа дигар салоҳиятҳоро ба душ мегирад;

Адабиётҳо

1. Бехатарии ҳаёту ғавқулияти инсон Т.А. Хван, П.А. Хван;
2. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои ғавқулодаи дорои хусусияти табиӣ ва техногенӣ дошта», №53 аз 17.07.2004

